

ביומא ש"עברה שנתה" בלבד, או בריעותא אחת אחרת דוגמתה — מתה? ולמה אמרה משנתנו שאינה מתה ב"אבדה" בלבד?

על קושיא זו נתרץ: דחויין לחודה, ואבודין לחוד! חטאת שנדחתה ממש ואינה ראויה עוד להקרבה — מתה בדחיה זו בלבד בלי ריעותא אחרת, הלכך אמרה המשנה "ושעברה שנתה... אם כיפרו הבעלים — תמות. מה שאין כן ב"אבדה" אין בה די בשביל להמיתה, מאי טעמא? אבודין — דעתיא עליהון, אינו מדחה אותה, בהסתמכו על דילמא משתכחין, יתכן שימצאו. הלכך, בלי שתצטרף אליה ריעותא נוספת אינה מתה, ולכן אמרה המשנה "ושאבדה ונמצאת בעלת מום — מתה. ואילו דחויין — לא הדרי מתחזיין, שאין שום אפשרות שיחזרו להיות ראויין, כגון הדחויין של השעירי יום כפורים וכגון עברה שנתה, הרי היא מתה בלי ריעותא אחרת.

גופא, למדנו, אמר רבא: אבודה דלילה לא כב-ב שמה אבודה.

הגמרא סברה, שמדובר שנאבדה בלילה ונמצאה בעלות השחר. ואם כן, לא היתה אבודה אלא בשעת הפרשת השניה ולא בשעת כפרה, שהרי בלילה ודאי לא קרבה השניה. על כן מקשינן:

אליבא דמאן, אמר כן רבא? אלימא, אם נאמר, אליבא דרבנן, קשה: מאי איריא, למה דיבר באבודה דלילה, הלא אפילו אבודה דיום, ונמצאה לפני שנתכפר

שמת בן זוגו, (25) ורבי יוחנן לשיטתו הסובר "בעלי חיון נדחין", (26) כלומר, אף שהוא חי, יש עליו תורת "דיחוי" משעה שמת בן זוגו השעיר המשתלח ואינו חוזר לכשרותו. על כן, יקריב את השני שבזוג שני, שלא נדחה.

ומבארת הגמרא דברי רבי יוחנן: וכשהוא מתכפר — בשני שבזוג שני מתכפר. ואידך קמא, השני שבזוג ראשון, הוה לה כי [כאילו] עברה שנתה. כלומר, פסלותו היא כפסול עברה שנתו.

ויש לדייק: טעמא שאינה מתה, משום דשל צבור היא. הא דיחיד — מתה, אף על פי שאין לה שתי ריעותות, ולא נאבדה. הרי שרבי יוחנן סובר שעברה שנתה בלבד, או בריעותא אחת אחרת בלבד — מתה.

וקשה לרבא, שאמר וביאר משנתנו שמתה רק כשיש לה שתי ריעותות?

ומתריצין: אמר לך רבא: אכן! אני כשלעצמי סובר שבדיחוי אחד, ונתכפר באחרת, מתה בלי שיצטרף אליה ריעותא של אבדה, ומה שפירשתי את המשנה האומרת "ושעברה שנתה" שמדובר בצירוף "אבדה" — פירשתי כן אליבא דריש לקיש, האומר עברה שנתה — רועה. ולריש לקיש, אכן קשה ממשנה זו דמסכת יומא —

אבל עדיין קשה, שהרי במשנתנו נאמר "ושאבדה ונמצאת בעלת מום", וקשה: למה צריך כדי להמיתה שתהיה גם בעלת מום, והיינו שתי ריעותות, הרי הוכחנו מהמשנה

26. כלומר, לאפוקי מדעת רב שם [יומא סד א]

25. "דיחוי" היינו שנדחה לפי שעה מהקרבה, אף על פי שחוזר לכשרותו.

בשעת הפרשת השנייה. כי **עד כאן לא קאמר רבי** שהיא מתה, **אלא אבודה דיום**, הואיל והיתה אבודה בשעה הראויה להקרבה, ונדחתה מהקרבה בהפרשת השנייה. **אבל אבודה דלילה**, שאפילו אם היתה לפנינו אי אפשר להקריבה — **אפילו רבי מודה דלרעיה אולא** כיון שלא "נדחתה" מהקרבה. וזה חידושו של רבא.

איבעית אימא, ואם תרצה נפרש דברי רבא: **לעולם**, אמר דינו **אליבא דרבנן**. **והכא במאי עסקינן**, ודברי רבא נאמרו **באבדה בלילה**, ולא נמצאה בעלות השחר, **אלא, ונמצאה** (29) **בשעת כפרה**, אפילו אחר שהאיר היום [או

בחברתה, **נמי** — גם כן אינה מתה. דהרי **אמרי רבנן: אבודה בשעת הפרשה**, ולא היתה אבודה בשעת הקרבת השנייה, כגון שנמצאה אחרי הפרשת השנייה לפני הקרבת השנייה — הרי היא **רועה** (27). אם כן, למה אמר רבא שבגלל שהיתה אבודת "לילה" אינה מתה, הלא אליבא דרבנן בלא זה אינה מתה כיון שנמצאה לפני כפרת השנייה, שהרי בלילה ודאי לא הקריב השנייה?

ומסקינן: **אלא**, (28) רבא אמר כן **אליבא דרבי**, הסובר אבודה בשעת הפרשה — מתה, ומשמיענו רבא, שרבי מודה באבודת לילה שאינה מתה, אף על פי שהיתה אבודה

כלומר, שדין חטאת המתה הוא רק **בהופרשה לאבודה**, אבל אם הופרשה לא ל"אבודה" [כגון שהופרשה לגנובה ולגזולה, כמו שאמר אביי לקמן], אין לה תורת חטאת המתה.

אם כן, מה מקשה הגמרא, הרי יתכן שנאבדה בלילה והופרשה אחרת **בלילה**, ולולי דברי רבא היה דינה כמפריש **לאבודה** ואם נמצאה אחר כפרה, הרי היא מתה אפילו אליבא דרבנן, ועתה מחדש רבא שאינה כהופרשה לאבודה, שבלילה לא נקראת אבודה, ואינה מתה?

ומתריך: כשם שהגמרא סברה לומר שאם אבדה בלילה ונמשכת האבדה גם ביום הרי היא כאבודת יום, כן אם הפריש בלילה ונמשכת הפרשתה גם ביום הרי הוא כהפריש ביום. כיון שאם לא היה מפריש בלילה היה מפריש עכשיו ביום, וכהפרשה **אריכתא דמי**. ועיין שם עוד באריכות.

28. גירסת רש"י.

29. גירסת הב"ח.

החולק וסובר ש"בעלי חיים אינן נדחין" כל זמן שאפשר למצוא להם תקנה, כגון הכא שאפשר להגריל על שני שעירים אחרים כדי שיצטרף אל השעיר לעזאזל של זוג שני ויכול להקריב את השני שבזוג ראשון. ולדעתו לא אמרינן דין דיחוי אלא בשחוטין.

27. ראה קושית תוס' אליבא דרבי אבא.

הרש"ש והשפת אמת מקשים עוד: לפי שיטת רש"י שרבנן מודים באבדה ונמצאת בעלת מום שדינה למיתה, מה מקשה הגמרא לרבא, הלא באבודה דיומא ונמצאת בעלת מום, מתה, ומחדש רבא שבלילה אינה מתה?

ועוד מקשה הרש"ש: הלא בעברה שנתה ואבדה, בין לרש"י ובין לר"י בין לרבי ובין לרבנן, הרי היא מתה, ומחדש רבא שאם היתה אבודת לילה, אינה מתה?

והחזון איש [שם] מקשה על קושית הגמרא, על פי מה שכתבו תוס' [פסחים צז ב] דהמפריש שתי חטאות לאחירות [עיי' לקמן כד א] ונאבד אחד מהן ונמצא לאחר כפרת השנייה, אינה מתה אלא רועה.

אמר רבי אושעיא: אפילו כשנתערבה לו חטאת אחת בעדרו, גם כן נקראת "אבודה", אף על גב שרואה את כל העדר, מכל מקום, הואיל ואינו מכיר בה בבהמה זו שהופרשה לחטאת שנתכפר באחרת — נקראת אבודה. ואפילו, אם נתערבה חטאת אחת בבהמה אחת של חולין⁽³¹⁾.

ורבי יוחנן אמר: נאבדה אחריו הדלת!

האמוראים שמסרו מאמר רבי יוחנן קיצרו בלשונם, ולא פירשו דבריו האם בא לחלוק על רבי אושעיא או להוסיף על דבריו, וכמו שיבואר.

איבעיא להו: היכי קאמר רבי יוחנן? האם רצונו לומר: דוקא אחריו הדלת — הוא דנקראת "אבודה", משום דליכא דקא הזי לה, אין מי שרואה אותה, והיא נעלמה מעיני כל רואיה, אבל, אם נתערבכה בבהמות אחרות, אבראי, בחוץ במקום מרעה, ושם

כמה ימים] וכבר נתכפר באחרת. ומחדש רבא שאפילו לרבנן אינה מתה למרות שנמצאה אחר שנתכפר באחרת. כי עד כאן לא קאמרי רבנן "אבדה בשעת כפרה — מתה" אלא היכא דעיקר [תחילת] אבירתה היתה ביום, אבל היכא דעיקר אבירתה היתה בלילה — לא אמרו רבנן שהיא מתה. ותורת אבודה נקבעת בשעה שנאבדה ולא בשעה שהיתה אבודה.

ומביאה עתה הגמרא מאמרי אמוראים בהגדרת "אבודה" בשעת כפרה, שעליה נמסרה ההלכה שהיא מתה.

אמר אביי: נקטינן, כלל בדינן! "אבודה" נגמרה ההלכה, ולא גנובה, וכן "אבודה" ולא גזולה. ואם נגנבה או נגזלה והוחזרה לאחר כפרה — רועה עד שיפול בה מום ותימכר ויפלו דמיה לנדבה⁽³⁰⁾.

ומבררת הגמרא: היכי דמי אבודה?

ומפרש פירוש אחר, כגון שהיו לו שתי חטאות שהופרשו על שתי עבירות [ואי אפשר להחליף כל אחת מהן ולהקריבה על חטא אחר, כמבואר במסכת כריתות נו ב] ונתערבו זו עם זו, והביא ונתכפר בשתי חטאות אחרות, לא הוי חטאות אלו בתורת חטאת המתה, אפילו אחר הכרתן שזו הופרשה לעבירה פלונית וזו לעבירה האחרת.

ועל פירוש רש"י מביא קושיא אחרת בשם הר"י ז"ל, שהרי אם אכן נתערבה חטאת בחולין דינן להימכר [זבחים עא ב] לצרכי חטאת, כלומר שימכור אחת מהן החולין בכל מקום שהיא למי שצריך להביא חטאת, והכהן השוחטן ישחטן לשם מי שהוא, כלומר שיאמר "אם זו של ראובן הריני שוחט אותה לשם ראובן

30. הגרי"ז מסופק אם הכוונה היא שדוקא "אבודה" ולא גנובה אף בגניבה כזאת שאינו יודע היכן נמצאת, ומחדש אביי שבכל זאת אינה נקראת אבודה, כי לשון ההלכה היא אבודה דוקא. או, שאם היא גם גנובה וגם אבודה, כלומר, שאינו יודע היכן היא, שפיר נקראת "אבודה". אלא שאביי מדבר באופן שיודע הוא היכן נמצאת ואינה אבודה, ומחדש אביי שאין זה אבודה אך על פי שאינו יכול עתה לקחתה ולהקריבה.

31. כן מבאר רש"י.

השיטה מקובצת מביא בשם גליון, שפירוש זה קשה, שהרי כבר אמר נתערבה בעדרו באחרות, ומה הרבותא באחת באחת?

אינה ניכרת, מכל מקום, כיון דאיכא דחזי לה, ששם רואין אותה — סובר רבי יוחנן שלא היא אבודה, אף על גב שאינה ניכרת. ונמצא שרבי יוחנן חולק על רבי אושעיא הסובר שהואיל ואינה ניכרת נקראת "אבודה" —

או דילמא, יתכן לומר, שרבי יוחנן אומר: אחורי הדלת, דאי מהדר אפיה, אם בעל הבהמה יחפשנה שם, חזי לה, יוכל בקלות לראותה, ובכל זאת מחדש רבי יוחנן שהיא "אבודה", וכל שכן, אם יצאה אבראי, לרעות במקום מרעה, דלא קחזי לה ואינו רואה אותה כלל, כל שכן שהיא נקראת אבודה. ועל דברי רבי אושעיא הסובר שדוקא בנתערבה בין אחרות ואינו מכירה — אינה נקראת אבודה, אבל אם מכירה אלא שנעלמה לפי שעה ויכול למצאה ולראותה אינה נקראת אבודה, על דברים אלו מוסיף רבי יוחנן שגם אבודה אחורי הדלת נקראת אבודה. ומהי כוונת רבי יוחנן?

תיקן!

לישנא אחרינא⁽³²⁾:

איבעיא להו: היכי קאמר רבי יוחנן? האם רצונו לומר: דוקא אחורי הדלת — הוא דהויא "אבודה", משום דלא קחזי לה, אינו רואה אותה, אבל נתחלפה בעדר, ונתערבה בין בהמות אחרות, דקא חזי לה שרואה את כל העדר — לא היא אבודה, אפילו שעתה אינו מכיר בה, משום דאמרינן דלמא מדכר סימנא, כשיכיר אותה על פי סימניה יפרישנה מהעדר. ופליג, נמצא שרבי יוחנן חולק על רבי אושעיא הסובר שהואיל ועתה אינו מכירה נקראת "אבודה".

או דילמא, יתכן לומר, שהכי קאמר רבי יוחנן: אף, אחורי הדלת היא אבודה. אף על גב דאי מהדר אפיה חזי לה — אפילו הכי היא אבודה. וכל שכן אבודה בעדר, דלא קא ידע, שאינו מכירה, כל שכן דהויא אבודה, ובא להוסיף על דברי רבי אושעיא שגם אחורי הדלת נקראת אבודה, ולא פליגי, ואינו חולק עליו במה שאמר שאם נתערבה בעדר ואינו מכירה נקראת אבודה. ומהי כוונת רבי יוחנן?

ומסקינן: תיבעי! האיבעיא לא נפשטה.

אמר רב פפא: גמרינן, קיבלנו מרבתינו

והגרי"ז מתרץ שיטת רש"י, שרש"י סובר שמה שיש לו עצה להקריבה בכל מקום שהן, או למוכרן לצרכי חטאת, אין זו הדרך מצילתה מדין אבודה.

ועוד דן הגרי"ז במעות שנתערבו באחרות, שלכאורה יש לו עצה פשוטה לחללן על מעות אחרות, ודבר זה תלוי במחלוקת רש"י ור"י ז"ל הנ"ל.

32. מובאת בלשון השיטה מקובצת בהשמטות

ואם של שמעון לשם שמעון, ונמצא שאינה בגדר "אבודה" שהרי יש תקנה לאובדן שלהן? ומפרש הר"י ז"ל, שמדובר שיש לו שתי בהמות בעדרו ואינו יודע אם הקדושה היא אחת מהן [כנראה כוונתו, שיתכן שהחטאת שנאבדה לו אינה כלל בין שתי הבהמות].

ועוד מתרץ: כגון שנתערבה בבהמה הפסולה לקרבן כגון רובע ונרבע, ואינו יכול למכרה לצרכי חטאת. ונתכפר באחרת ואחר כך הכירה לזו, אינה מתה.

אילימא, אם תאמר: אליבא דרבי, הא אמר, הרי רבי סובר, שאפילו "אבודה בשעת הפרשה, מתה" וכל שכן באבודה בעוד שהשניה נשחטה? ויותר מכך יש לומר, שזו כאבודה בשעת כפרה! ואף על פי שעדיין לא נתכפר מאחר שעיקר הכפרה הוא בזריקת הדם, מכל מקום יש לומר "כל העומד ליזרק, כזרוק דמי"⁽³⁶⁾.

ומסקינן: אלא, כי קא מיבעיא ליה, איבעית רב פפא היא, אליבא דרבנן, הסוברים שאם לא היתה אבודה בשעת כפרה אינה מתה. ולשיטתם מיבעיא ליה, מי אמרינן: כי אמרי רבנן "אבודה בשעת הפרשה רועה" ואפילו אם אחר כך נתכפר באחרת, היינו דוקא, קודם שנתקבל⁽³⁷⁾ דמה, של האחרת בכוס, אבל הבא, שכבר נתקבל, יתכן לומר, שסבירא להו לרבנן, ש"כל העומד ליזרק, כזרוק דמי"⁽³⁸⁾, ורבנן מודים שדינה כנמצאה לאחר כפרה ומתה⁽³⁹⁾ —

[גירסא אחרת⁽³³⁾: פשיטא לי]: אם היתה אבודה ממנו ולא אבודה מאת הרועה, לא הויא אבודה, שהרי מהרועה לא נאבדה. וכל שכן, שאם היתה אבודה מרועה ולא אבודה ממנו.⁽³⁴⁾

ומיבעיא לי: אם היתה אבודה ממנו ומרועה, אבל — ואדם אחד בסוף העולם מכיר בה, מאי, האם נקראת אבודה, הואיל ונאבדה ממנו ומן הרועה, או שאינה נקראת אבודה מאחר שהיא ניכרת לאדם אחד⁽³⁵⁾?

ומסקינן: תיקו!

בעי רב פפא: אבודה בכוס, אם היתה אבודה בשעה שהשניה נשחטה ודמה נמצא בכוס [במזרק שממנו זורקים הדם על המזבח], מהו? מה דינה?

הגמרא מבארת: בעיא זו אליבא דמאן?

וכפי שפירשה רש"י.

33. בשיטה מקובצת.

34. הקשה השפת אמת: אם לא היתה אבודה מן הבעלים למה הפרישו קרבן אחר?

ואין לומר שבתחלה לא היתה אבודה מן הבעלים ואחר כך היתה אבודה מן הבעלים, והפריש קרבן אחר. כלומר, כשם שאמרה הגמרא לעיל שעיקר חלות תורת "אבודה" תלוי בשעת האבדה [לרבא כשהיתה תחילת אבודה בלילה], והלכך אמר רב פפא שאם לא היתה אבודה מן הבעלים בשעת האבדה אינה נקראת אבודה אף על פי שאחר כך היתה אבודה מהם, ואי לכך הפריש אחרת. אי אפשר לומר כן, כיון דעיקר תורת "אבודה" תלויה בבעלים, וכל זמן שאין להם ידיעה שנאבדה ודאי לא נקראת אבודה.

ומוכרח לומר שהיתה אבודה מהם מתחילה ועד סוף. ואם כן, למה הפריש חטאת אחרת? ועיין שם מה שמתרץ.

35. לכאורה צריך ביאור, איזה מעמד יש לרועה, ובמה הוא שונה מאדם אחר? והגרי"ז מביא שרבינו גרשום מבאר שלרועה יש לו בה סימן.

36. כן מפרש רש"י.

37. גירסת השיטה מקובצת.

38. עיין במקורות המצויינים במסורת הש"ס, ושם מבואר המושג "כל העומד ליזרק — כזרוק דמי", ואיזה תנא סובר כן, ובאיזה אופן.

39. עיין חזון איש המקשה, דהרי כאן נתכפר

הכירו דחוי" — לא תיבעי לך, וודאי שהחטאת פסולה. לפי שבשלמא שם בארבעה כוסות, אף על פי שדם שלשה מהן נדחו ונשפכין לאמה, מכל מקום, דם אחד מהן כבר ניתן כהלכתה על ארבע קרנות המזבח —

אבל בנידוננו שהאחד אבד, וכיון שאפילו אם היה חוזר לפנינו היה "דחוי" ונשפך לאמה, נמצא שעתה שאבד, יש כאן "תרת" לריעותא", גם אבד וגם נדחה, הלכך הזבח פסול.

כי תיבעי לך, במה איבעי לרב פפא? אליבא דמאן דאמר "כוס עושה חבירו שיריים" ואין הדם שבשאר הכוסות נפסל, ודינו כשיירי דם הכשרים הנשפכים אל יסוד המזבח —

ומיבעי ליה: מי אמרינן, (41) הני מילי, דברים אלו אמורים, רק היבא דאיתנהו לתרווייהו, שהכוסות הם לפנינו ולא נאבדו, דכל היבא דבעי, ובאיזה מהן שהוא בוחר לזרוק, זריק, הריהו זורק. אבל הכא, שכוס אחד נאבד, הא ליבא, הרי אינו לפנינו לזרוק, והעובדה שנאבד מועילה לתת לה תורת "דיחוי", ובצירוף עם העובדה שנאבד, הוי לה "תרת" תריעותא" והקרבת פסול (42),

או דלמא, יתכן לומר, שלא שנא, ואין על הדם תורת "דיחוי", ואין הקרבן פסול.

או דילמא, יתכן לומר, שכל (40) כמה [כל זמן] דלא איזדריק דם, ועדיין לא נתכפר באחרת בפועל ממש — כי אבדה בשעת הפרשה דמיא, ורעיא, והיא רועה. ולא אמרינן "כל העומד ליזרק כזרוק דמי".

הגמרא מבארת ביאור אחר לבעית רב פפא. ולפיו לא מדובר שנאבדה הבהמה והופרשה ונשחטה בהמה אחרת תחתיה.

איכא דאמרי: לעולם, האמת שהאיבעיא היא אליבא דרבי, כי קא מיבעיא ליה, האיבעיא היא באותה חטאת, וכגון שקיבל דמה בשני כוסות ואבד אחד מהן וזרק מדם כוס השני —

נחלקו חכמים [יומא נו ב] בחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות ונתן מן האחד מתנות דם על המזבח כדין חטאת, מה דינו של הדם הנשאר בשאר הכוסות? יש מי שסובר "כוס עושה חבירו — דחוי" והן נעשו "דחויין" ואין דינן כשיירי הדם הנשפך ליסוד המזבח, לפי ש"נדחו", והן נשפכין לאמה [אמת המים העוברת בעזרה ששם נשפכין כל הפסולין והדחויין] ואילו שיירי דם שבכוס זה נשפכין ליסוד המזבח. ויש מי שסובר "כוס עושה חבירו שיריים", ודמן נשפכין ליסוד המזבח כשאר שיירי דם של קרבן כשר.

ועתה, אליבא דמאן דאמר "כוס עושה

40. גירסת השיטה מקובצת.

41. גירסת השיטה מקובצת.

42. כן מפרש רש"י את האיבעיא שהיא על החטאת מדין "חטאת אבודה". אבל בשיטה

בשאינה אבודה, אם כן לדברי רבי אבא מודים רבנן שהיא מתה?

וכל זה כלול בקושית תוס' ד"ה אפילו אבודה. ולפי תירוץ התוס' יתורץ על נכון. ועיין שם דיונו על פסקי הרמב"ם.

ומסקינן: תיבעי⁽⁴³⁾.

מתניתין:

משנתנו עוסקת במפריש חטאת ואבדה, ובמפריש מעות לחטאת ואבדו.

כל מקום שחטאת מתה, הוא הדין המעות שהופרשו לחטאת "ימותו". כלומר, ילכו לים המלח לאיבוד.

א. המפריש חטאתו ואבדה, והקריב⁽⁴⁴⁾ אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, תמות, ואפילו אם נמצאת תמימה. כי מה שאמרנו [במשנה הקודמת] שהיא מתה דוקא כשנמצאה בעלת מום כשיש בה שתי ריעותות, היינו כשנמצאה לפני שהקריב אחרת תחתיה. אבל, אם נמצאה אחרי שכבר הקריב אחרת תחתיה, תמות האבודה אפילו כשהיא תמימה⁽⁴⁵⁾.

וכן המפריש מעות לקנות מהם חטאת, ואבדו, והקריב חטאת תחתיה, ואחר כך נמצאו המעות, ילכו לים המלח.

עד כאן דיברה המשנה כשנמצאו החטאת או המעות אחרי הקרבת השניה. ומכאן ואילך מדברת המשנה בנמצאה לפני הקרבת השניה.

ב. המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות תחתיה, ולא הספיק ליקח [לקנות] בהן חטאת עד שנמצאו המעות הראשונות, יערבם יחד, ויביא מאלו ומאלו חטאת, כיון שעדיין לא הביא חטאת מהם לא הוי כחטאת שנתכפרו באחרת. והשאר, שאר המעות, יפלו לנדבה, כדין "מותו חטאת" ההולכת לנדבת ציבור. אבל אם לא עירב המעות והביא חטאת מאחת מהן, נידחות המעות האחרות, וילכו לים המלח, כדין מעות חטאת שכיפרו בעליה באחרת.

וכן המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש חטאת תחתיה, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי חטאת בעל מום, תמכר, ויערב המעות ויביא מאלו ומאלו חטאת, כמבואר, כיון שעדיין לא הוי כחטאת שנתכפרו באחרת הואיל ולא הספיק להקריבה, והשאר יפלו לנדבה.

וכן המפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, ולא הספיק ליקח בהן חטאת עד שנמצאת חטאתו והרי היא בעלת מום, תמכר, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

וכן המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן בעלות מום, ימכרו

43. גירסת רש"י. והוא לשון תלמוד ירושלים כדרך שהבבלי אומר "תיקו".

44. גירסת המשנה וכן בהמשך.

45. כן כתב רש"י לשיטתו בתחילת הפרק.

מקובצת [ועיין רש"י] מקשה על כך: למה יפסל הזבח, הלא יכול ליתן המתנות מדם כוס האחר?

על כן חולק הר"י על רש"י וסובר שאין הנידון על הזבח, והוא ודאי כשר. אלא הנידון הוא על הדם שבכוס. והיינו אם נאבד ונמצאת אם ישפך לאמה או ליסוד. ועיין בחזון איש.

לא בא לבית דין להתייעץ מה לעשות בשתייהם, אלא משך אחת מהן, כלומר, עשה על דעת עצמו, והקריבה, תלך השניה למיתה. מפני שכשהקריב האחת דחה את האחרת בידיים, וגילה דעתו שלא איכפת ליה ממנה. ולא עוד, אלא אפילו הקריב מדעתו את "האבודה" ונתכפר בה, מתה השניה ה"שאינה אבודה". וכל שכן אם הקריב מדעתו את השניה והראשונה נשארה — שהיא מתה.

אלא, מחלוקת רבי וחכמים היא: כשלא הקריב אחת מהן מדעתו, ובא לבית דין להתייעץ מה יעשה בהן, ובכך מגלה דעתו שאינו דוחה אותן בידיים, ואדרבה רוצה בתקנתן —

במקרה זה סוברים חכמים: "תקנה עשו בקדשים" ואומרים לו בית דין "לך התכפר באבודה ושאינה אבודה רועה", ואז תלך השניה לרעייה כיון שלא דחאה בידיים.

ורבי סובר: לא עשו תקנה בקדשים ואומרים לו "לך התכפר בשאינה אבודה", ואז הראשונה ה"אבודה" מתה⁽⁴⁶⁾.

ויביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה.

עד כאן דיברה המשנה בנמצאו המעות או בנמצאה החטאת, לפני הקרבת השניה או לפני קניית חטאת במעות. ובכל האופנים מדברת המשנה בהיתה בעלת מום, האבודה או שאינה אבודה. מכאן ואילך מדברת המשנה בהיו תמימות.

ג. המפריש חטאתו ואכדה והפריש אחרת תחתיה ולא חפיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה, והרי שתיהן תמימות, אחת מהן תיקרב חטאת והשניה תמות, דברי רבי.

וחכמים אומרים: אין חטאת מתה אלא שנמצאה מאחר [לאחר] שכיפרו הבעלים,

ואין המעות הולכות לים המלח אלא שנמצאו מאחר שכיפרו הבעלים.

מחלוקת רבי וחכמים מבוארת בגמרא בשתי דרכים:

רב הונא אמר רב מבאר: חכמים מודים באם

46. וצריך ביאור טעמו של רבי אליבא דרב הונא. למה באמת לא עשו תקנה בקדשים בכדי שלא תמות האינה אבודה? והתוס' [עמוד הבא ד"ה דרבי] מבארים, שמדובר כגון שיש ריוח בדבר, כגון שהאבודה היא כחושה ושאינה אבודה היא שמינה.

ביאור החזון איש והגרי"ז

וחזון איש [סימן לה] כתב על דברי התוס', שלא משמע כן מלשון הגמרא, שאם כן, היה צריך לומר שכולי עלמא סוברים שעשו תקנה בקדשים, אלא שרבי סבר שהידור הקרבן

מבאר החזון איש סברת רב הונא: לקמן בדברי רבי אבא מבואר שההלכה למשה מסיני נמסרה ש"חטאת שאכדה, מתה", ומדויק מלשון ההלכה שהאבודה מתה ואילו האינה

וכך מתפרשת המשנה אליבא דרב הונא: המפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת

הראשונה והרי שתיהן תמימות, אחת מהן תקרב "כדי" שתמות השניה, ואיזו היא? תקרב השאינה אבודה ותמות האבודה, אלו

אבודה לא מתה.

על כן סוברים חכמים [לדברי רבי אבא] שאם הקריב את האבודה, האינה אבודה רועה. ורבי חולק וסובר שהיא רועה. ומבאר רבי אבא מפני שרבי סובר "מפריש לאיבוד כאיבוד דמי", והיינו שאין חילוק בין האבודה לשאינה אבודה. ולכאורה צריך ביאור, הרי ההלכה נאמרה ב"אבודה" דוקא, ואילו אם היתה גנובה או גזולה, מבואר לעיל שלא הוי אבודה, ואבודת לילה לא הוה אבודה לדעת רבא, ואם נמצאו אפילו לאחר כפרה אינן מתות. אם כן, מהי סברת רבי שהאינה אבודה מתה, הלא חסר לה עיקר "תנאי" האבודה?

ומחדש החזון איש, שרבי סובר [אליבא דרבי אבא] שכן היא ההלכה דהנפרשת בשביל אבוד יש לשתיהן דין אחד, וכיון דבאבודה הושלמו תנאי אבודה מתפשטת דין תמות על שתיהן. ועתה נחזור לדברי רב הונא הסובר שלדברי הכל, גם לדעת חכמים, "מפריש לאבוד כאבוד דמי". אלא, כיון שבכל זאת חסר לאינה אבודה "תנאי" אבודה, שורת הדין היא שנקבע כי לעולם החובה להקריב את האבודה כדי שאז תגרע ההשתוות שלהם, ותיחשב האבודה כעומדת להיקרב, ותיחשב האינה אבודה כמיותרת, כדין מפריש שתי חטאות לאחריות [ומבואר לקמן כד א]. ואם נחליט כן, אז לא תתפשט דין מיתה על השאינה אבודה. ורצוי לעשות כן להצלת האינה אבודה שלא תמות.

ואף על גב שקודם קביעה זו – התפשט דין מיתה על השאינה אבודה, ושתיהן שוות, ולכאורה לא יתכן דין הצלה על השאינה אבודה, מכל מקום, לצורך הצלתה אנו קובעים הדין, ובבת אחת ממציא כח הצלה על שאינה

אבודה ומפריד בין אבודה לאינה אבודה.

אמנם, כל זה הוא כשהמקריב יודע שצריך להקריב האבודה. אבל אם אינו יודע, ועתה הרי שתיהן שוות שהרי בעצם שתיהן ראויות להקרבה – הוה ליה האבודה כאילו היא עדיין אבודה, בבחינה זו שעדיין אבודה הידיעה שמצוותו באבודה, וזה מאלמת את האינה אבודה שהיא עומדת להקריבה ומתפשט עליה דין מיתה.

וזה פירוש משך אחד מהן שאמר רב הונא, דאם משך האבודה בלי החלטה וידיעה שרצוי להפריד ביניהם – מתה השאינה אבודה.

ומעתה לסיכום: ידיעתו מביאה להיפרדות בין האבודה לאינה אבודה, זו להקריבה וזו לרעייה. ואילו חוסר ידיעתו ואי-הפרדתם משאיר אותן במצב ששתיהן שוות.

הגרי"ז גם כן כתב כדברים אלו, אלא שסובר שקביעת בית דין היא הקובעת את האינה אבודה למותר חטאת שהוא עולה, ועל עולה לא נאמרה ההלכה של חטאת המתה.

ובכך מבאר למה צריך לכך בית דין, מפני שרק בית דין יכולים לקבוע כן, דוגמת מה שרש"י מפרש [זבחים ק"ב א] לגבי "אשם שניתק לרעייה" שבית דין מנתקים אותו מאשם לעולה. ועיין בחידושי הגרי"ז שמביא ראיות לסברא זו.

אם כן, מבואר, שרבי אינו סובר, שהידיעה או הבית דין מפרידים ביניהם, וסובר שהם נשארים במצבם שהיו שוות.

וראוי להביא דעת התוס' במסכת זבחים [ק"ב א ד"ה הא] שכתבו "והיכא דנמלך מודה רבי דאם נתכפר באבודה, דשאינה אבודה רועה". ומדבריהם נראה שפירשו פירוש אחר בסוגייתנו.

וכך מתפרשת המשנה: אחת מהן תיקרב, ולכתחילה האבודה, וגם אז תמות השאינה אבודה, וכל שכן אם הקריב השאינה אבודה, דברי רבי. וחכמים אומרים: אין חטאת מתה אלא אם כבר הקריב ואחר כך נמצאה הראשונה, אבל אם עדיין לא הקריבה, יקריב האבודה, ושאינה אבודה תרעה.

ד. המפריש חטאתו והרי היא בעלת מום כלומר, שנפל בה מום, מוכרה ויביא בדמיה אחרת. ואינה כחטאת שנתכפרו בעליה באחרת אף על פי שהיא קיימת בשעה שנתכפר באחרת, לפי שכשמכרה נחשבת כאילו איננה בעולם⁽⁵⁰⁾.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אם קרבה השניה עד שלא נשחטה הראשונה, תמות, מפני שכבר כיפרו הבעלים, אף על פי שאינה ביד בעליה.

גמרא:

כמבואר, מחולקת המשנה לרישא וסיפא. ברישא מדובר בנמצאה הראשונה אחר הקרבת השניה ואז דינה למיתה. ובסיפא מדובר בנמצאה אחרי הפרשת השניה, חטאת או מעות, ולפני הקרבתה [או לקיחת חטאת

הן דברי רבי. וחכמים אומרים: אין חטאת מתה, באופן מוחלט⁽⁴⁷⁾, ואם יבא ויתיעץ יאמרו לו "לך התכפר באבודה ושאינה אבודה תרעה". אלא, כשנמצאת לאחר שכיפרו הבעלים, אזי ודאי מתה האבודה מאחר שכבר הקריב את האינה אבודה ודחה בידים את האבודה. והוא הדין אם נמצאת קודם ולא התייעץ ומשך את האבודה מדעתו, מתה השאינה אבודה⁽⁴⁸⁾.

רבי אבא אמר רב מבאר: אפילו אם משך אחת מדעתו והקריבה נחלקו רבי וחכמים אם השניה מתה או רועה, וחכמים סוברים שהשניה רועה!

אלא, שחכמים מודים באם נתכפר בשאינה אבודה, שה"אבודה" מתה, כמבואר, לפי שהיתה הראשונה להקרבה ודחאה בידים. ועל כך נמסרה ההלכה שהראשונה האבודה מתה⁽⁴⁹⁾.

ומחלוקתם היא: במשך מדעתו ונתכפר באבודה ונשארה השאינה אבודה. חכמים סוברים שהאינה אבודה רועה, לפי שלא היתה אבודה ודחייתה אינה דחיה. ואילו רבי סבר "המפריש לאבוד כאבוד דמי", וגם השאינה אבודה דינה כאבודה. ובכל הקרבת האחת, לא שנא אבודה לא שנא שאינה אבודה, הריהו דוחה את האחרת.

47. על פי התוס' יום טוב.

48. כן כתב רש"י בגמרא וכדברים אלו כתבו התוס' לקמן ד"ה הכל מודים.

49. רש"י יומא [סה א].

50. כן מפרש הרע"ב.

והתוס' במסכת בכורות [לג א ד"ה דתניא] מפרשים: כיון שחיללה על התמימה, כל קדושה של בעלת המום נכנסה בתמימה ותפסה קדושתה ולכן מותרת בעלת המום בכל ענין. ורבי אלעזר ברבי שמעון מחלק בין אם היא בחיים בשעת כפרת השניה לבין שאינה קיימת.

להעמיד את הסיפא אף לשיטת חכמים —

דאמר רב הונא אמר רב

הכל מודים, אפילו חכמים האומרים שאם כג-א לא היתה אבודה אלא בשעת הפרשה ונמצאה לפני ההקרבה הרי היא רועה, מודים, שאם משך אחת מהן, והקריבה מדעתו, בלי להתייעץ בבית דין, מודים חכמים, שהשניה מתה, הואיל והקריבה מדעתו גילה דעתו שלא איכפת ליה ואינו מחפש תקנה מה יעשה עם השניה, נמצא שדחאה בידים [ונתבאר במשנה] —

ולדעת רב הונא אפשר לפרש את הסיפא גם אליבא דרבנן, ואליבא דרבנן אינה מדברת בכל המקרים, אלא משכחת לה, כגון שמשך אחת מהן והקריב, ובאופן זה מודים רבנן שהשני ימות או ילכו לים המלח —

ונמצא שהסיפא נשנית כדברי הכל, אף כרבנן.

כלומר, אילו היה מושך מדעתו, היה השני הולך לים המלח במעות או למיתה בחטאת. ועתה, יש לפניו שתי אפשרויות לתקן אחת מהן, או להתייעץ בבית דין ויאמרו לו להתכפר ב"אבודה" וממילא השניה ה"אינה אבודה" תרעה. ואפשרות עדיפה שיביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה. ופוסקת לו המשנה, שאכן יעשה כן ויביא מאלו ומאלו ולא יטרח לבוא לבית דין —

וביתר ביאור: מה שאמרה המשנה "יביא מאלו ומאלו" — אינו לשם הדיוק שאם הביא אחת מהם מדעתו שתמות השניה

במעות], ואז יקח מאלו ומאלו. ובסיפא דסיפא מדובר בנמצאת הראשונה אחרי הפרשת השניה ולפני הקרבתה ונמצאת תמימה, ונחלקו בה רבי וחכמים.

והגמרא מדייקת סתירה בין רישא לסיפא.

שנינו ברישא: המפריש חטאת ואבדה והקריב אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה, תמות. ונדייק: טעמא, שתמות, משום דהקריב אחרת תחתיה, הא, אבל אם עדיין לא הקריב אחרת תחתיה, והפרישה בשעה שהראשונה היתה אבודה, הרי היא רועה. מני, משנת מי היא, מי סובר כן? רבנן היא, דאמרי בסיפא דסיפא "אבודה בשעת הפרשה, רועה" —

אימא סיפא: המפריש מעות לחטאת ואבדו והפריש מעות (51) אחרים תחתיהם (52) ולא הספיק ליקח בהם חטאת עד שנמצאו הראשונות, יביא מאלו ומאלו והשאר יפלו לנדבה. ונדייק: טעמא מאלו ומאלו, שעדיין לא נתכפר, הא, אבל אם כבר הביא מאחד [ציבור המעות] מהן, השני יולכו לים המלח, כדין נתכפרו בעליה באחרת, למרות שלא היתה אבודה אלא בשעת הפרשה ונמצאת לפני הכפרה. סיפא זו אתאן הולכת לשיטת רבי דאמר "אבודה בשעת הפרשה, מתה". דאילו לשיטת רבנן לא ילכו מעות לים המלח ולא תמות חטאת מאחר שלא היתה אבודה בשעת הקרבה —

וכי רישא רבנן וסיפא רבי?!

הניחא לרב הונא, סתירה זו אינה לדעת הכל, ואליבא דרב הונא, שפיר אפשר